บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยของบุคคลต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผ้าไหมยกดอกลำพูน โดยมีเนื้อหาหลักๆตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประวัติของผ้าประกอบด้วย
    1.1 ประวัติของผ้าไหม
    1.2 ประวัติของผ้าไหมยกดอกลำพูน
2. วัสดุและกรรมวิธีการผลิต
3. รูปแบบและลวดลาย
4. การนำผ้าไปใช้
5. การเปลี่ยนแปลงของสังคม

1. ประวัติของผ้า

มนุษย์ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ได้มีการทอผ้าขึ้นใช้ ซึ่งจะเห็นได้จาก เศษผ้าที่ติดอยู่กับกำไลสำริดที่บ้านเชียง และเศษผ้า เส้นด้าย เส้นใยไหม ซึ่งค้นพบในแหล่งก่อนประวัติศาสตร์ ที่บ้านนาดี อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานีเป็นต้นมา ในระยะต่อมาซึ่งเป็นยุคของสมัยประวัติศาสตร์แต่จดหมายเหตุและบันทึกของนักประวัติศาสตร์ถึงแม้ไม่มีหลักฐานที่เป็นผ้าโดยตรงก็สามารถที่จะบอกได้ว่าผ้าได้เข้ามามีบทบาทมากในการดำรงชีวิต สำหรับประเทศไทย สามารถพบหลักฐานว่ามีการทอผ้าฝ้าย ผ้าไหมชนิดต่างๆ ขึ้นใช้ทั่วไป (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2527 หน้า 2)

1.1 ประวัติของผ้าไหม

อัจฉราพร ไศละสูต. (2539, หน้า 65-71) กล่าวถึงผ้าไหมชนิดต่างๆ ที่ใช้นั้นว่าประเทศไทยมีการค้นพบเส้นใยไหมมาตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ แล้ว แต่การทอผ้าไหมนั้นจะสืบต่อกันมาในประวัติศาสตร์หรือไม่นั้นก็ยังเป็นที่ถกเถียงกันอยู่ ยังไม่เป็นที่ยุติ ในราชอาณาจักรไทยนั้นผ้าไหมมีใช้ตั้งแต่สมัยอยุธยา รัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน ใยไหมเป็นที่ต้องตาและต้องใจของสตรีทั่วโลกทั้งๆที่มีราคาแพงกว่าเส้นใยชนิดอื่น ผ้าไหมมีประวัติว่าถูกค้นพบในประเทศจีน

ก่อนเป็นประเทศแรกโดยมีราชินีองค์หนึ่งของจีนทรงพระนามว่าสีลิ่งจี้ ได้พบว่ามีหนอนผีเสื้อชนิดหนึ่งชักใยห่อหุ้มตัวของมันเอง เพื่อพักผ่อนคอยระยะเวลาที่จะกลายเป็นตัวผีเสื้อ ใยนี้เมื่อคลี่ออก จะยาวติดต่อกันและเหนียวมาก สามารถนำมาใช้ทอผ้าได้ และราชินีองค์นี้ได้พยายามศึกษาค้นคว้าด้วยพระองค์เองจนสามารถสาวออกมาเป็นเส้นใยยาว นำมาปั่นเป็นเส้นด้ายได้ จึงเรียนรู้การเลี้ยงไหมไว้ใช้เส้นใย แต่ปิดบังกันไว้เป็นความลับจะรู้เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องภายในพระราชวังเท่านั้น หลายร้อยปีต่อมาจึงแพร่หลายออกไปสู่ประชาชน และนับเป็นพันปี ถึงจะแพร่หลายออกไปยังต่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยนั้นวิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2531, หน้า 43-46) กล่าวถึงว่าตั้งแต่ชนเผ่าไทยได้รวมตัวกันขึ้นเป็นอาณาจักรสุโขทัยนั้นก็พบหลักฐานว่ามีการทอผ้าฝ้ายผ้าไหมชนิดต่างๆ ขึ้นใช้ทั่วไป เช่นผ้าเบญจรงค์ ผ้ายกดอก ผ้าสกุลพัตร์ ผ้าเหล็กหลก และผ้ากรอบ การทอผ้าในสมัยสุโขทัยนี้ สันนิษฐานกันว่าเป็นการผลิตเพื่อใช้ในครอบครัว ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งถือว่าเป็นยุคทองของการค้าผ้าคือมีการติดต่อขายผ้ากับต่างประเทศและพระมหากษัตริย์บางพระองค์ทรงเป็นผู้ค้าผ้าด้วยพระองค์เอง เช่นพระนารายณ์เป็นต้น ผ้าในสมัยนั้นจะเป็นเครื่องนุ่งห่มที่แสดงถึงตำแหน่ง และสถานภาพทางสังคมของผู้สวมใส่สำหรับพระมหากษัตริย์ใช้ผ้าเป็นเครื่องราชบรรณาการ หรือ เป็นเครื่องปูนบำเหน็จพระราชทานแก่ขุนนาง ข้าราชการ เป็นต้น มาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ผ้าก็ยังมีบทบาทสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของไทย โดยเฉพาะในช่วงต้นจะมีการสืบทอดต่อจากสมัยกรุงศรีอยุธยา และตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาก็เริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่แนวทางของตะวันตก

1.2 ประวัติของผ้าไหมยกดอกลำพูน

เริ่มตั้งแต่ สมัยของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งท่านเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าอินทวิชยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 7 ท่านได้ทรงนิยมนุ่งผ้าซิ่นเป็นประจำจึงทรงสนพระทัยที่จะคิดประดิษฐ์ลวดลายใหม่ๆ ขึ้น โดยฝึกหัดคนในวังให้ทอผ้านำไปถวายเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ และทรงใช้เอง ส่วนทางลำพูนนั้นเจ้าหญิงส่วนบุญ (เจ้าแม่ของเจ้าพัฒนาและเจ้าหญิงลำเจียก) ซึ่งเป็นธิดาของเจ้าผู้ครองนครลำพูน ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการทอผ้ายกดอกจากพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในคุ้มที่เชียงใหม่ แล้วได้ นำมาฝึกหัดชาวบ้านในคุ้มหลวงลำพูนก่อน และต่อมาคนที่ถูกฝึกหัดในคุ้ม ก็ได้ออกมาทอเองตามบ้าน จนผู้หญิงชาวบ้านลำพูนทุกคนสามารถทอผ้ายกดอกเป็น (เจ้าพงษ์แก้ว ณ ลำพูน. 2535, หน้า 105)

ศรีนวล แก้วหลวง. (2538, หน้า 2-4) กล่าวถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงโปรดให้สตรีในวังแต่งกายด้วยผ้าซิ่นและกระโปรงตามแบบสากลมากกว่าการแต่งกายแบบโจงกระเบนและทรงโปรดให้สวมเสื้อผ้าที่ทันสมัยแบบชาวตะวันตก ดังนั้นผ้าซิ่นจากดินแดนภาคเหนือ ซึ่งมีลักษณะที่สวยงามได้ถูกส่งไปจำหน่ายในภาคกลางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในวงสังคมชั้นสูง และในราชสำนักนิยมใช้ผ้าประเภทไหมยกดอก หรือผ้าไหมที่มีเชิงจกสวยงาม ทำให้ผ้าไหมยกดอกลำพูนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป เมื่อเส้นทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ ทำให้การคมนาคมขนส่ง ติดต่อสื่อสารถึงกันได้สะดวกและรวดเร็ว ความต้องการผ้าไหมจากทางกรุงเทพฯยิ่งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ผ้าไหมยกดอกจึงเป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ไม่จำกัดเฉพาะในวงสังคมชั้นสูงและเจ้านายเท่านั้น ดังนั้นจึงมีนักธุรกิจท้องถิ่นลำพูนลงทุนทำโรงงานเพื่อผลิตผ้าไหมยกดอกออกสู่ตลาด จนเป็นหัตถอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียง ได้มีการทอผ้าด้วยกี่พื้นเมืองแทบทุกหลังคาเรือน ซึ่งทำรายได้ให้แก่จังหวัดลำพูนเป็นจำนวนมาก โรงงานที่สำคัญในขณะนั้นได้แก่

1. โรงทอคุ้มเจ้าหญิงส่วนบุญ แต่แรกเป็นการฝึกหัดช่างฝีมือทอผ้าสำหรับใช้ในคุ้มหลวง และส่งไปทางราชสำนักในกรุงเทพฯเท่านั้น ต่อมาได้ทำการจำหน่ายโดยทั่วไป นับเป็นโรงงานที่ดำเนินกิจการที่ยั่งยืนและสืบทอดกันมา โดยคุณหญิงเจ้าพงษ์แก้ว ณ ลำพูน และปัจจุบันได้สืบทอดมายังลูกหลาน นับเป็นแหล่งอนุรักษ์การทอผ้าไหมยกดอกของลำพูนที่ยังคงความนิยมในตลาดสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

2. โรงทอเจ้าหญิงลำเจียก ณ ลำพูน ตั้งโรงทอขึ้นภายในคุ้มหลวง เจ้าหญิงลำเจียกได้ส่งเสริมและพัฒนารูปแบบผ้ายกดอกของลำพูน ให้มีความหลากหลายมากขึ้น ท่านได้ฝึกหัดคนทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมยกดอกแพร่หลายไปทั่วลำพูน นอกจากนั้น ท่านยังได้ส่งเสริมให้มีการคิดประดิษฐ์ลวดลายใหม่ๆ ขึ้นมาเรื่อยๆ เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่มีผู้สืบทอดการทอผ้าของท่านอีกเลย ปัจจุบันโรงงานของท่านกลายสภาพเป็นตึกแถวไปแล้ว

3. โรงทอคุณย่าบัวผัน โนตานนท์ ซึ่งใช้บริเวณหลังบ้านเป็นโรงงานทอผ้าผ้าไหมยกดอกและบริเวณหน้าบ้านเป็นร้านจำหน่าย ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

4. โรงงานทอผ้าป้าคำแว่น ตั้งอยู่ที่บริเวณรอบเมืองประตูลี้ เป็นทั้งโรงทอและร้านจำหน่ายผ้าไหมที่มีชื่อเสียงมากในอดีต ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

5. โรงทอป้าทองคำ อินทพันธ์ ตั้งอยู่ที่ถนนแว่นคำ อำเภอเมือง ลำพูน ปัจจุบันยังคงดำเนินกิจการทอยกดอกผ้าฝ้าย แต่เป็นกิจการขนาดเล็ก

6. โรงทอป้าจันทร์ดี ตั้งอยู่ที่บ้านหลวย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันดำเนินกิจการโดยลูกหลาน โรงทอแห่งนี้นับเป็นแหล่งทอและจำหน่ายผ้าไหมยกดอกแห่งสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน

7. โรงทอป้าบุญศรี บุณยเกียรติ หรือเดิมชื่อร้านผ่องพรรณ ตั้งอยู่ที่ ถนนรอบเมือง บริเวณประตูลี้ อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันดำเนินกิจการโดยลูกหลาน และเปลี่ยนชื่อร้านเป็น ปรีชาเกียรติไหมไทย เป็นร้านที่มีชื่อเสียงในการ ออกแบบผ้าไหมยกดอกได้สวยงาม เหมาะสมกับยุคสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาดมาก

8. โรงงานทอผ้าสุวรีย์ ตั้งอยู่ที่บริเวณประตูลี้ อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันดำเนินกิจการทอผ้าและจำหน่ายทั้งผ้าไหมและผ้าฝ้าย

9. โรงงานทอผ้าเพ็ญศิริไหมไทย เป็นโรงงานที่ทอผ้ายกดอก ทั้งผ้าดิ้นเงิน ผ้าดิ้นทอง และเป็นแหล่งทอผ้ายกดอกแห่งสำคัญของจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องมาจากได้มีการปรับกิจกรรมการทอผ้าแบบโบราณ ให้เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี และมีความสวยงามประณีต

10. โรงทอป้านวลแก้ว ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 1 ตำบล สันต้นธง ถนนลำพูน -ป่าซาง อำเภอเมืองลำพูน ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

11. โรงทอป้าจันทร์นวล กาญจนกามล ตั้งอยู่ที่บริเวณถนนราชวงศ์ ข้างศาลากลางจังหวัดทางด้านทิศเหนือ ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปแล้ว

จากการสัมภาษณ์ คุณบุญศรี บุณยเกียรติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2541 ได้รับการถ่ายทอดการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนในคุ้มลำพูน จากเจ้าหญิงส่วนบุญ และปัจจุบัน เป็นบุคคลคนเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ สรุปได้ว่า การทอผ้าของลำพูนนั้น มีมานานแล้วเริ่มตั้งแต่ลำพูนก่อตั้งขึ้นมา ผู้ชายจะมีอาชีพรับจ้าง ผู้หญิงจะทอผ้าอยู่กับบ้าน แต่เป็นการทอผ้าฝ้ายก่อน ระยะต่อมาก็มีการทอผ้าไหมจนถึงปัจจุบัน

ผ้าไหมยกดอกลำพูนจึงมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นการทอผ้าที่ ทอไว้ใช้สำหรับชนชั้นสูง หรือเชื้อพระวงศ์ เมื่อการทอผ้าไหมยกดอกได้แพร่หลายจึงเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน สร้างชื่อเสียงของจังหวัดลำพูนให้เป็นที่รู้จัก จนถึงปัจจุบันการทอผ้าไหมยกดอกลำพูนได้ลดน้อยลงไป จนน่ากลัวว่าจะเหลือแต่ความทรงจำเท่านั้น

2. วัสดุและกรรมวิธีการผลิต

จากการสัมภาษณ์ คุณบุญศรี บุณยเกียรติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2541 สรุปได้ว่าวัสดุที่ใช้ในการทอผ้าในอดีตจะมี ทั้งเส้นด้ายฝ้ายและเส้นไหมและ ทำการผลิตเองทั้งหมด โดยที่พ่อบ้านจะเป็นผู้ขุดดิน ให้ผู้หญิงลงมือปลูกต้นฝ้าย และต้นหม่อนเอง ตรงบริเวณริมรั้วบ้าน แทบทุกบ้าน ทุกหลังคาเรือน นั่นคือทุกบ้านต้องทอผ้าเป็น และจะทอทั้ง ฝ้ายและไหมควบคู่กันไป การทอผ้าฝ้ายเพื่อสำหรับใช้ใส่อยู่ในบ้าน หรือใส่ทำงานบ้าน ส่วนการทอผ้าไหม จะทอไว้ใส่ไปงานต่าง ๆ เช่นงานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ และงานแต่งงาน ผ้าที่ทอออกมา จะเป็นผ้า ชิ่นจก ผ้าผืน ผ้าสไบ เมื่อใส่แล้วจะพับเก็บไว้ ใต้ที่นอนแทนการรีดเพราะไม่มีเตารีด การซักผ้าไหมจะใช้สะบู่ ต้มกับข้าว ซัก เฉพาะตรงส่วนที่เป็นตัวเสื้อ จะไม่ซักทั้งหมด ส่วนกี่ทอผ้าและอุปกรณ์ ทั้งหมดที่ใช้ทอผ้านั้น ผู้ชายจะเป็นผู้จัดทำให้ ไม่ต้องไปซื้อ ทั้งฝ้ายและผ้าไหม จะทอเพื่อเอาไว้ใช้ใส่เอง กรรมวิธีขั้นตอนทุกขั้นตอนของการทอจะเป็นผู้ทำเองทั้งหมด เริ่มตั้งแต่ ปลูกต้นหม่อน และต้นฝ้าย การฟอกไหมโดยการใส่น้ำด่างอย่างเดียว น้ำด่างได้จากการนำกล้วยแห้ง แช่น้ำค้างไว้ 1 คืน จึงจะนำมาฟอกเส้นไหม การย้อมสมัยโบราณย้อมสีมะเกลือ ให้สีดำ สีมะริดไม้ให้สีเขียว สีลูกหมะกาย ให้สีแดง เมื่อย้อมสีเสร็จใส่น้ำด่าง โดยการนำเส้นไหมมาแช่น้ำด่างค้างคืนไว้อีก 1 วัน เพื่อกันให้สีไม่ตก แล้วนำมาตากกลางแดด คอยพลิกไปมาให้แห้ง เสร็จแล้วนำมา กรอเส้นด้าย สาวไหม

อาหมัด บาดารูดิน ฟาดซิล. (2535, หน้า 3-4) กล่าวถึง วัสดุและกรรมวิธีการผลิตผ้าทอยกดิ้นของมาเลเซียมีดังนี้ วัสดุที่ใช้ คือเส้นไหม เส้นทองใช้เป็นเส้นพุ่งเพิ่มพิเศษ ในสมัยก่อนเส้นใยเหล่านี้สั่งมาจากประเทศจีนและอินเดีย ในปัจจุบันอาจมาจากญี่ปุ่น ยุโรปและตะวันออกกลางด้วย เส้นใยซึ่งทำเพื่อการค้ามักเป็นเส้นใยผสม มิใช่ของแท้เช่นแต่ก่อน ช่างทอมักฟอกและย้อมเส้นใยธรรมชาติเองเช่นเดียวกับ

อุบลศรี อรรถพันธ์. (2529, หน้า 42-55) กล่าวถึงวัสดุที่ใช้ ทอผ้าไหม ได้แก่เส้นไหม ธรรมชาติ และสีย้อมเส้นไหม อุปกรณ์การย้อมสีไหม ที่ช่างทอผ้าพื้นบ้านใช้กันในพุมเรียงแต่เดิมนั้นเป็นภาชนะที่มีอยู่ในครัวเรือน เช่นหม้อ กะละมัง ไม้พาย เตา เป็นต้น แต่เมื่อมีการพัฒนาการทอผ้าไหมเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนขนาดย่อม ความต้องการปริมาณไหมที่ย้อมสีเพื่อใช้ในการทอผ้ามีมากขึ้น จึงต้องมีอุปกรณ์ย้อมสีโดยเฉพาะ เมื่อจะย้อมสีไหมได้เป็นจำนวนมาก อุปกรณ์เหล่านี้ได้แก่ หม้อฟอกไหม หม้อย้อมสี เตา เครื่องชั่ง ไม้พาย และเครื่องทอผ้าไหม แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ 1 เครื่องมือสำหรับเตรียมเส้นไหม เพื่อใช้ทอผ้า ได้แก่ ระวิง หลอดค้น หลอดพุ่ง รางค้น หลักค้น ไม้สอด ไม้นัดหวี ไม้ลูกพัน ไม้ตะกอ ไม้ก่อตะกอ ขนเม่น หวี เชือกตะกอ นอกจากนี้ยังมีกี่เก็บตะกอ และเครื่องมือทอผ้า เครื่องทอผ้า เครื่องทอผ้าที่ใช้ในตำบลพุมเรียง มี 2 ชนิดคือหูกและกี่กระตุกสำหรับหูก ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่ากี่พื้นบ้าน หรือกี่โบราณนั้นมีจำนวนน้อย ใช้สำหรับทอผ้า

ไหมยกดอก ส่วนกี่กระตุกมีจำนวนมากใช้ทอผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมพื้น ผ้าซิ่นไหม ผ้าไหมลายร่องและผ้าไหมลายตาสก๊อตเป็นต้น ส่วนประกอบของเครื่องทอผ้าทั้งสองชนิดคล้ายกันจะต่างกันบ้างในรายละเอียดเล็กน้อย ส่วนประกอบที่สำคัญของกี่กระตุกได้แก่ โครงหูก ฟืม เขาหูก กระสวย ไม้หน้าหูก ไม้ราวหูก กระดานม้วนหูก ลูกตุ้ง ไม้ก้างเขา ไม้คนัดลาย ตีนฟืม ไม้ม้วนผ้า บ่ากี่ ไม้นั่ง มีกรรมวิธีการทอหลายขั้นตอน คือ การย้อมสีไหม การเตรียมเส้นไหมยืน และเส้นไหมพุ่ง การก่อเขาหรือตะกอ การเก็บดอก และการทอผ้า

จะเห็นได้ว่า วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าไหมเป็นวัสดุที่ผลิตขึ้นมาเองทั้งหมด ถ้าซื้อวัสดุจากแหล่งอื่นจะมีราคาแพง อีกทั้งกรรมวิธีการเตรียมการทอ และกระบวนการทอ มีหลายขั้นตอนแต่ละขั้นตอนต้องใช้ความละเอียด ประณีตและความชำนาญ

3. รูปแบบและลวดลาย

ทองสุข วันแสน. (2537, หน้า 53) กล่าวถึงลวดลายของผ้าไหมมัดหมี่ ที่ออกแบบมานั้นสามารถที่จะจัดกลุ่มลวดลายเป็นแม่ลายพื้นฐาน ได้ 7 ลาย ได้แก่ หมี่ข้อ หมี่โคม หมี่บักจับ หมี่กงน้อย หมี่ดอกแก้ว หมี่ขอ และหมี่ ใบไผ่ ซึ่งแต่ละลวดลายต่างก็ได้รับอิทธิพล หรือแรงบัลดาลใจมาจากสิ่งใกล้ตัว จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับการศึกษาลวดลายของ กมลา กองสุข. (2536, หน้า ค-ม) ที่ว่าด้านลวดลายของผ้าจก กลุ่มลาวคั่งบ้านกุดจอก พบว่า โครงสร้างส่วนใหญ่ของตัวลายจะใช้เส้นหยักฟันปลาซึ่งเส้นหยักฟันปลานี้อยู่ในลักษณะเส้นเฉียง เป็นเส้นที่อยู่ระหว่างเส้นนอนกับเส้นตั้งให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว รุนแรง แหล่งที่มาหรือต้นกำเนิดของลวดลายสามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มกว้างๆได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่มลายที่เกิดจากพืชพันธ์พฤกษา กลุ่มลายที่เกิดจากสัตว์ซึ่งเป็นสัตว์ในธรรมชาติและสัตว์ในจินตนาการ และกลุ่มลายที่เกิดจากเครื่องมือเครื่องใช้

ดวงเดือน บุนยะวง. (2535, หน้า 2) ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องผ้าทอพื้นเมืองลาว ศิลปแห่งชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย แล้วสรุปได้ว่าลวดลายผ้าทอลาวมีลวดลายดั้งเดิมและแรงบันดาลใจ จากการศึกษาเปรียบเทียบลวดลายอันวิจิตรและการจัดกระบวนสีสันซึ่งมีอายุ 100-200 ปีตลอดจนการประดับประดาเสื้อผ้าและอาภรณ์ไหมในการแสดงชุดเอกเรื่องมหากาพย์ท้าวฮุ่งและมหาเวสสันดรชาดก อาจกล่าวได้โดยไม่เกินความจริงว่า ช่างทอลาวมีความสามารถเหลือประมาณในการสานสอดลวดลายลงในผ้า ความล้ำเลิศของผ้าทอลาวอยู่ที่ลวดลายอันหลากหลาย และเทคนิคอันล้ำลึก ลวดลายที่นิยมกันในผ้าทอลาวได้แก่ รูปทรงเรขาคณิต เช่นสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงแหวน รูปดาว ลายวงเวียน กลม ลายขอและลายกุญแจ รูปลักษณ์เหล่านี้ที่ช่างของลาวคิดค้นขึ้นเองและที่เลียนจากธรรมชาติและอนุสรณ์สถานรอบตัว เช่นต้นไม้ดอกไม้ ผลไม้ ใบไม้ ทิวเขา เมฆ ลำน้ำ นก สัตว์ป่า และวัดวาปราสาทราชวัง แรงบันดาลใจหรือแหล่งจินตนาการของลวดลายเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากสัตว์ในจินต

นิยาย ซึ่งเล่าสืบกันมาปากต่อปากและที่ปรากฏในเรื่องราวจารึก ลวดลายลักษณะนี้ได้แก่ ลายมังกร หรือนาค (งูน้ำขนาดใหญ่) สิงโตมีงวงหรือสีหราช(ครึ่งสิงห์ครึ่งช้าง) กวางหน้ายาวหรือโตมอม(ครึ่งกวางครึ่งม้า) และนกในจินตนิยายเช่นหงษ์เป็นต้น ลายนาคหรือมังกร ดูจะเป็นลายที่ได้รับความนิยมกันสูงในหมู่ช่างทอลาวเหนือ ภาษาลาวมีคำเรียกสัตว์ลักษณะนี้หลายคำ เช่นนาค เงือก งู ลวง ทั้งยังมีปรากฏในนิยายปรัมปราเกี่ยวกับต้นกำเนิดบรรพบุรุษ ชนชาติไทยลาว ว่าบิดาแห่งชนเผ่าอ้ายลาว เป็นมังกรอาศัยอยู่ในลำน้ำโขง ที่จริงแล้วมีนิยายพื้นบ้านเกี่ยวกับต้นกำเนิดชาวลาวอีกมากที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนซึ่งอาศัยอยู่ริมโขงและลำน้ำสาขา กับสัตว์ในนิยาย เช่นงู และมังกร ซึ่งอาศัยอยู่ในถ้ำใต้น้ำ ตัวอย่างเช่น จากนิทานพื้นบ้านจำนวน 200 เรื่องซึ่งรวบรวมโดยนิตยสารวันนะสิน (นิตยสารรายเดือนทางวรรณกรรมของลาว) ในการประกวดนิทานพื้นบ้านลาวประจำปี 1987 มีถึง 22 เรื่อง เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างงูยักษ์กับมนุษย์ นอกจากนี้ยังเห็นได้ในลวดลายสักยันต์สำหรับชาวไท-ลาว แล้ว ลายที่โปรดปรานที่สุดในการสักยันต์เรือนร่างได้แก่ลายมังกร ผ้าทอโบราณของลาวอุดมไปด้วยลวดลายหลากหลายแต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่อาจระบุต้นกำเนิดได้อย่างแน่ชัด ลายเหล่านี้อาจมีต้นกำเนิดเป็นอย่างน้อย 500 ถึง 1000 กว่าปีมาแล้ว รูปลักษณ์เหล่านี้จำนวนมากคล้ายคลึงกับลายบนเครื่องสำริดก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งพบในดินแดนแถบดองวอนในเวียดนามเหนือ และอาจเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจวัฒนธรรมดองซอน ซึ่งมีอิทธิพลต่อผ้าทอและศิลปกรรมอื่นๆ ในดินแดนส่วนนี้ตลอดลงไปทางใต้ รวมทั้งหมู่เกาะนับแต่ 500 ปี ก่อนคริสตกาล และเมื่อไม่นานมานี้พิพิทธภัณฑ์สถานแห่งชาติลาวยังได้พบลายเส้นซิกแซก (ฟันเลื่อย) ประดับส่วนฐานของกลองสำริด ซึ่งรู้จักกันดีในนามของ Heger I และมีอายุยาวนานถึง 2200-2500 ปี กลองใบนี้มีผู้ค้นพบทางตอนใต้ของประเทศลาว ที่หมู่บ้านดองชันของจังหวัดจำปาสัก ลายซิกแซกดังกล่าวเป็นลายที่แพร่หลายในผ้าทอลาวจากหลายภาค และใช้เทคนิคการทอหลายวิธีเช่นมัดหมี่ ขิด และจก

อาหมัด บาดารูดดิน ฟาดซิล. (2535, หน้า 6) กล่าวถึงผ้ายกดิ้นส่วนใหญ่จะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ในปัจจุบันเอกลักษณ์ของชนชาติมาเลย์ยังคงเห็นได้จากทั้งเครื่องแต่งกายประจำชาติและผ้ายกดิ้น เครื่องแต่งกายประจำชาติมาเลย์มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแสดงถึงยุคสมัยและถิ่นที่อยู่อาศัย ลวดลายผ้ายกดิ้นมาเลเซียว่าลวดลายผ้ายกดิ้นมีมากกว่า 100 แบบ อาจใช้เป็นลายเดี่ยวหรือนำลายเดี่ยวมารวมกันเป็นลายผสมที่ใหญ่ขึ้น ขนาดลายแตกต่างกันไปในแต่ละผืน เนื่องจากความหลากหลายของลายที่นำมาผสมกันก็อาจแตกต่างกันไปบ้าง จึงอาจกล่าวได้ว่าไม่เคยมีลายบนผืนผ้าที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามการจัดวางลายจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์กว้างๆดังเช่น การจัดวางลายสำหรับผ้าโพกศรีษะก็จะเป็นไปตามลำดับที่กำหนดกันไว้ แม้ว่าผืนผ้าที่ทอเสร็จแล้วจะมีขนาดลายและรูปลายต่างกันไปบ้างก็ตาม

ฮาวี มาเดอร์. (2535 , หน้า 4) กล่าวถึงลวดลายผ้ายกของอินเดียว่าเป็นผ้ายกที่มีรูปแบบลวดลายจำแนกตามลวดลายและรูปแบบพื้นฐาน มี 2 ชนิดใหญ่คือ 1. ผ้าฝ้ายยกดอก ผ้าไหมยกดอก และผ้าฝ้ายปนไหมยกดอก 2 ผ้าส่าหรียกดอก (ยกดิ้นเงินหรือดิ้นทอง) ผ้ายกในชนิดแรกที่รู้จักกันดีคือผ้าจัมดานี (ผ้ามัสลิน) มัลลูการ์ ไปรธานี และฮิบรู ผ้าจัมดานี เป็นการยกดอกที่ มีรูปแบบและลวดลายการทอที่งดงามที่สุด การทอผ้าจัมดานีจะมีการกำหนดลวดลายโดยการนับเส้นด้ายซึ่งอาจใช้วิธีทำตะกอไว้ได้ ลวดลายของผ้าจัมดานี ที่มักจะทำกันเป็นประเพณีนิยมได้แก่ ลายดอกมะลิ ลายพันมรกต ลายดอกดาวเรือง ลายใบไม้ ลายตามขวาง ฯลฯ ในบรรดาผ้าสาหรี่จัมดานีก็คือ ลายโคเนีย ซึ่งเป็นลายดอกมะม่วงบนชายผ้า ไปรธานีและฮิบบรูเป็นแหล่งผลิตผ้า ในไปรธานีจะทำผ้าพื้นเมืองสีทองและตกแต่งด้วยเส้นไหมสีต่างๆ เช่นลายห่าน นกแก้ว นกยูง ใบไม้ ดอกไม้และไม้เลื้อยต่างๆ ผ้าฮิบรูจะเพิ่มความหนาของเส้นไหมที่เป็นเส้นพุ่งพิเศษเพื่อทำให้ผ้าชนิดนี้หนาขึ้น เหมาะสมสำหรับการสวมใส่ในฤดูหนาว ผ้าส่าหรีจะเป็นผ้าที่สวยงามและมีราคาแพง ผ้าชนิดนี้จะทอยกดิ้นทองหรือเงิน ฝีมือที่ดีที่สุดก็คือผ้าที่มีลายยกดิ้นแน่นจนแทบมองไม่เห็นพื้นผ้าไหม เมืองพาราณสีในอินเดียทางเหนือมีชื่อเสียงในการทอส่าหรี่ยกดอกซึ่งใช้สีอ่อนๆและสีสดใสเช่นสีขาว เหลืองอ่อน เขียวอ่อน และสีครีม ผ้าส่าหรี่เหล่านี้จะออกแบบลวดลายตามธรรมชาติแต่จะมีลายเด่นๆ เช่นลายนกยูงและนกอื่นๆ ผ้ายกดอกจากพาราณสีเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการทอผ้ายกของอินเดีย

สุวาติ การ์ติวา. (2535, หน้า 3-5) กล่าวถึงผ้าทอยกดิ้นของอินโดนีเซียที่พบเห็นในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปในหมู่เกาะอินโดนีเซีย ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก อีกทั้งสีสันก็ผิดแผกไปตามประโยชน์ใช้สอยของเส้นใยแต่ละชนิด นอกเหนือไปจากเส้นทองและเส้นเงินแล้ว ยังมีไหมย้อมสี ความคล้ายคลึงของรูปแบบผ้าทอที่แตกต่างกันนั้น มีเหตุเนื่องจากการที่มีเส้นใยอยู่มากชนิดที่นำมาตกแต่งเป็นลายนูน บางครั้งจะเป็นลายประดับตลอดผืน บางครั้งประดับเฉพาะแห่ง กระจัดกระจายกันทั่วผืนหรือเป็นลายประดับช่วงหนึ่งและช่วงถัดไปประดับเฉพาะแห่งสลับกันไปตลอดผืน เส้นใยไหมที่ใช้มักจะเป็นสีสดใส เช่นสีแดง เขียว น้ำเงิน ม่วง เส้นเงินและเส้นทองจะทอโดยใช้วิธีการพิเศษเพื่อให้เส้น โลหะยกนูนขึ้นบนผิวหน้าของผ้าลวดลายที่ตกแต่งเป็นรูปเรขาคณิตและดอกไม้ประปรายทั่วผืน ถึงแม้อิสลามจะห้ามใช้รูปสิ่งมีชีวิตในการตกแต่ง แต่ก็มีปรากฏอยู่บนผ้ายก เช่นรูปนก สัตว์เลื้อยคลาน นาคหรือมังกร นกชนิดที่พบเจอมากคือ นกกระตั้ว นกยูง นกฟีนิกซ์ ไก่และเป็ด ดองเกลาใช้ลายนกระตั้งวู และนกยูงประดับผ้าทอกันมาก ลายไก่และเป็ดพบมากในผ้าทอยกจากพายพากัมบู และพันได ชิเกคในสุมาตราตะวันตก และลายสัตว์ปีกหลายชนิดปรากฏในผ้าทอยกจากซัมบาวา นาคและครุฑเป็นสิ่งโดดเด่นบนผ้าทอยกจากพาเลมบัง เห็นได้ชัดว่าเป็นอิทธิพลจากยุคฮินดู อินโดนีเซีย ถ่ายทอดสืบกันมาหลายชั่วอายุคน ผ้าทอยกลายสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ ฉนั้นลวดลายบนผืนผ้าทอยกจากต่างท้องที่ก็จะมีความหมายพิเศษต่อชุมชน

ที่ผลิตผ้าทอยกผืนนั้น แต่ก็สังเกตเห็นความคล้ายคลึงและแตกต่างของผ้าทอยกจากต่างท้องที่ได้ชัดเจน เช่นลวดลายผ้าทอยกจากบาหลีจะต่างกับผ้าจากที่อื่นอย่างเห็นได้ชัด ไม่มีร่องรอยอิทธิพลของศาสนาอิสลาม ความจริงแล้วลักษณะฮินดูผสมผสานกับบาหลีจะโดดเด่นมากในอินโดนีเซีย เช่น ลวดลายปูนปั้นในวัด งานแกะสลักต่างๆ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาของแต่ละชุมชน และลักษณะที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งก็คือ ลวดลายผ้าทอยกนี้จะมีลักษณะของมัดหมี่เส้นพุ่งวายัง หรือหนังตะลุง บาหลีกับลองบอคมีความคล้ายคลึงกันมากทางรากเหง้าของวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าประชากรส่วนใหญ่ในลอมบอคเป็นอิสลาม แต่ลวดลายตัวหนังตะลุงและลายเรขาคณิตที่ปรากฏบนผ้าทอยกของลอมบอคจะคล้ายกับผ้าทอยกบาหลีมาก ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้เสื้อผ้าของอินโดนีเซียจะผสมผสานสีเทคนิคใหม่ๆ เข้ากับลักษณะดั้งเดิมเพื่อความทันสมัย และเพื่อสนองตอบต่อความต้องการใช้สอย แต่ก็ยังมีการสงวนรักษาความเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไว้มาก รูปแบบและลวดลายของผ้าทอทางภาพใต้ได้รับอิทธิพลจากอินโดนีเซียมาบ้างดังเช่น แพทรีเซีย ชีสแมน แน่นหนา และ วิถี พานิชพันธ์. (2535, หน้า6) ได้กล่าวว่าผ้ายกดอกภาคใต้ของประเทศไทยนั้นสะท้อนถึงอิทธิพลของอินเดียและมาเลเซีย โดยเน้นการตกแต่งด้วยดิ้นเงิน ดิ้นทอง สำหรับที่เกาะยอ จังหวัดสงขลา มีการทอผ้ายกดอกเป็นลายขวางและลายตาหมากรุกเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบและลวดลายของผ้าทอ จากแหล่งต่างๆ นั้นจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อของชนชาตินั้นๆ โดยต่างก็ได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงเรขาคณิต หรือสัตว์ในจินตนาการ

4. การนำผ้าไปใช้

อาหมัด บาดารูดดิน ฟาดซิล. (2535, หน้า 1) กล่าวถึงผ้าทอในสมัยโบราณส่วนใหญ่ทำขึ้นเพื่อถวายราชสำนักหรือเป็นเครื่องบรรณาการแลกเปลี่ยนระหว่างรัฐ และการนำผ้ายกดิ้นของมาเลเซียมาสวมใส่เฉพาะในโอกาสอันเป็นมงคล ไม่ได้นำผ้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในระบอบประเพณีของชาวมาเลย์ ทำให้ชาวบ้านเริ่มใช้ผ้ายกดิ้นกันมากขึ้น และส่งผลให้รูปแบบและลวดลายบนผืนผ้าก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

สำหรับผ้าทอยกดิ้นของอินโดนีเซียมีไว้สำหรับกษัตริย์ หญิงสูงศักดิ์แห่งราชวงศ์ และข้าราชบริพารในพระองค์เท่านั้น (สุวาติ การ์ติวา, 2535 หน้า 6)

ในโอกาสพิธีการแต่งกายของเจ้านายฝ่ายเหนือ เจ้านายสูงศักดิ์จะสวมใส่เสื้อผ้าที่ตกแต่งด้วยเงินและทองอย่างสวยงาม (แคทเธอรีน เอ. โบวี, 2535 หน้า 6)

แพทริเซีย ชีสแมน แน่นหนา และ วิถี พานิชพันธ์ (2535, หน้า6) กล่าวถึงการนำผ้ายกดิ้นภาคใต้ของเกาะยอ จังหวัดสงขลา และที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้นนิยมนำผ้ายกดิ้น มาใช้สำหรับตัดชุดสมัยใหม่

เรณู คุปตัษเฐียร, กัลยา พัฒนศรี, และ สว่างจิต ศรีระยา (2534, หน้า3) ได้กล่าวถึงการทอผ้าเป็นเรื่องที่ผู้หญิงทุกคนต้องเรียนรู้ หรือเป็นหน้าที่ของผู้หญิงโดยตรง และที่สำคัญคือในอดีตผ้าที่ทอออกมานั้นจะใช้เพื่อเป็นของกำนัลแก่ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายชายในพิธีแต่งงาน ให้เป็นของตอบแทนแก่หมอตำแยที่มาทำคลอดให้แก่บุตรของตน ใช้ในพิธีกรรม หรือบุญประเพณี กล่าวคือผ้าที่ทอออกมานั้นมีไว้เพื่อสนองความจำเป็นพื้นฐานเป็นเรื่องของหัตถกรรมและศิลปะมากกว่าการพาณิชย์ แต่ปัจจุบันการเมืองและสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้สตรีมีความจำเป็นมีส่วนในร่วมในการหารายได้ เช่นเริ่มมีการทอผ้าเพื่อขาย ซึ่งสอดคล้องกับผ้าไหมยกดอกลำพูนซึ่ง จากการที่ได้สัมภาษณ์คุณบุญศรี บุญยเกียรติ เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2541 สรุปได้ว่าผ้าไหมยกดอกลำพูนในอดีตทอไว้เพื่อใส่เอง และใส่ในงานพิธีต่างๆเช่นงานทำบุญ แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือแลกเปลี่ยนกันเท่านั้น เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ทำให้เริ่มมีการทอไว้เพื่อขายขึ้น

อาจกล่าวได้ว่าการทอผ้าไม่ว่าจะเป็นผ้าของที่ไหนก็ตามต่างก็มีจุดเริ่มต้นที่เหมือนกันคือการทอไว้เพื่อใส่เอง ไว้เพื่อแลกเปลี่ยนกัน ต่อมาเมื่อผู้หญิงมีบทบาทในการหารายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัวจึงเกิดการทอผ้าไว้เพื่อขาย

5. การเปลี่ยนแปลงของสังคม

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นสาเหตุที่ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไป มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ การเปลี่ยนแปลงเป็นระบบอุตสาหกรรม เกิดโรงงานอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ๆขึ้น เกษตรกรได้พากันอพยพเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่ การเปลี่ยนแปลงขยายชนบทเป็นเมือง ทำให้คนในสังคมต้องการเปลี่ยนค่านิยม หรือยก ฐานะตนเองขึ้น (กาญจนา รัตนธรรมเมธี , 2538, หน้า 16-18)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงทำให้การทอผ้ามีปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นมากมายดังเช่น กมลา กองสุข. (2536, หน้า 229) ได้ทำการวิจัยเรื่องผ้าจก กลุ่มลาวครั่ง บ้านกุดจอก ชัยนาท-บ้านทับผึ้งน้อย สุพรรณบุรี ผลการวิจัยโดยสรุป พบว่า สภาวะด้านเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้แก่ ปัญหาในเรื่องการทำมาหากิน ความจำเป็นในการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ความเจริญทางด้านคมนาคมสะดวกสะบายขึ้น การติดต่อกับสังคมภายนอกมีมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยทำให้วิถีชีวิตของสังคมในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แม้แต่การทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันก็หมดความจำเป็นลงเนื่องจากชาวบ้านสามารถหาซื้อผ้าได้จากตลาดประการหนึ่ง ความขาดแคลนวัตถุดิบ

ในการทอผ้าเนื่องจากเลิกปลูกหม่อน ปลูกฝ้ายและการรับวัฒนธรรมการแต่งกายจากต่างประเทศทำให้ต้องสูญเสียเอกลักษณ์และวัฒนธรรมการทอผ้าไปจนเกือบหมด ทำให้ผู้ทอผ้าไม่อยากที่จะทำการทอผ้า เช่นเดียวกับการทอผ้าไหมยกดอกลำพูน เมื่อมีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือเกิดขึ้นที่จังหวัดลำพูน

ศรีนวล แก้วหลวง. (2538 หน้า 14) กล่าวว่า ส่งผลกระทบ กระเทือนถึงแรงงานในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านเกษตรกรรม และหัตถอุตสาหกรรม แรงงานคนหนุ่มสาว นิยมไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมมากกว่าการทอผ้า

ทองสุข วันแสน. (2537, หน้า301)ได้ทำการวิจัยเรื่องการทอผ้าไหมมัดหมี่ สรุปได้ว่า ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ ทักษะ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการประกอบอาชีพการทอผ้าไหมมัดหมี่ เนื่องจาก การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษและอยู่ในวงจำกัดเฉพาะบุตรหลาน หรือผู้ที่สนใจจริงๆ เท่านั้น การทอผ้าไหมมัดหมี่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน ต้องอาศัยความปราณีตบรรจง และใช้เวลามากก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและไม่เป็นที่สนใจ ประชาชนจึงหันไปประกอบอาชีพอื่นมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัญหาความยากจน ไม่มีเงินทุนในการผลิตหรือทอผ้าไหมมัดหมี่ ประกอบกับราคาเส้นไหมแพง

นอกจากนี้ ทองสุข วันแสน. (2537, หน้า 406) ได้กล่าวถึง ปัญหาอุปสรรคด้านทัศนคติต่อการประกอบอาชีพของการทอผ้าไหมมัดหมี่ว่า ผู้ทอผ้าส่วนใหญ่ ยังมีความรู้สึกว่าการทอผ้าเป็นอาชีพหรืองานที่น่าเบื่อ ทำยาก ไม่คุ้มค่าและไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ทำให้ผู้ทอผ้านับวันจะน้อยลง ไปเลือกอาชีพใหม่ ซึ่งในการตัดสินใจเปลี่ยนอาชีพของคนเรานั้น ครอบครัวมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ซึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรม ครอบครัวจะมีบทบาทในการถ่ายทอดการประกอบอาชีพให้แก่สมาชิกในครอบครัวไปพร้อมๆกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่นการที่ พ่อ แม่ นำลูกชายติดตามไปทำนา ก็จะสอนการทำนา การเกี่ยวข้าว การจับปลา ให้กับลูกชายไปด้วย หรือการที่แม่สอนให้ลูกทำกับข้าว เป็นการแสดงแบบอย่างแก่ลูก โดยที่ลูกได้มีการเรียนรู้โดยไม่รู้สึกตัวจากการรับถ่ายทอดจากพ่อ แม่ เมื่อโตขึ้นเขาก็สามารถเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้แทน พ่อ แทน แม่ ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าว จะได้รับการขัดเกลาจากครอบครัว โดยพ่อ แม่ มีบทบาทเป็นผู้ฝึกอบรมชี้แนะแนวทางเป็นตัวแบบในการถ่ายทอด ให้การเรียนรู้ ค่านิยม และทัศนคติ สอดคล้องกับแนวคิดของ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ. (2535, หน้า 66-67) ที่ว่า ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือเป็นระบบการเรียนรู้สืบเนื่องมาจากโครงสร้างเช่น ปัจจัย ทรัพยากร เงื่อนไข และสถานการณ์ ที่ทำให้ต้องเรียนรู้ มีรูปแบบและวิธีการในการเรียนรู้ของคนในท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างระบบการเรียนรู้และการอบรมจากภายนอกชุมชน โดยให้มีโรงเรียน ตลอดจนศูนย์กลางการเรียนรู้อื่นๆใน ท้องถิ่นด้วย โดยระบบการเรียนรู้ในท้อง

ถิ่นที่สำคัญเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัว ด้วยการใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีสอนและปฏิบัติจริงไปพร้อมกับผู้สอน คือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ผู้เรียนคือลูกหลานหรือเครือญาติที่มีแรงจูงใจจากตัวอย่างความสำเร็จในอาชีพของคนรุ่นก่อน การถ่ายทอดความรู้ในครอบครัวจะเกิดตลอดเวลา ผู้เรียนที่ชำนาญแล้วก็จะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลังต่อไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ทำให้ อาชีพการทอผ้าสำหรับชาวบ้าน และคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป การทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน ก็หมดความจำเป็น อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่น่าเบื่อ ใช้เวลานาน เมื่อเกิดโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆขึ้นมา ทำให้คนในชนบท ต่างอพยพเข้ามาทำงานในเมือง เกิดการเปลี่ยนค่านิยมและพยายามยกฐานะตนเองขึ้น

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University